

**לעילוי נשמת**  
ה"ר  
יוסף וולף ז"ל  
ברוך מנדל הי"ד  
ת.נ.צ.ב.ה.

# מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

**בית המדרש דחסידי סוכטשוב**  
כולל דחסידי סוכטשוב  
כולל יסנה משה  
בית מדרש  
למניחי שיעור דף היומי  
רחם סופר 1 ת.ד. 471 ב"ב סל המגורים

**זכרון עולם**  
האשה החשובה  
רודת צדקה וחסד  
מרת  
ורדה שניצר  
ע"ה  
כ"ו מאיר ז"ל  
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחטי זיסר

## מסכת מגילה ל"ב-מועד קטן ז'

בס"ה, כ"א אדר תשס"ז

גליון מס' 407

### השבוע בגליון

- ◆ "הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו טוב"
- ◆ משרד חקירות בעקבות נוכלים המפיצים בשר טרפה
- ◆ התנשמות נטולת העיניים
- ◆ עד כמה צריך המצורע להתבודד?

◆ הלכות חול המועד - מהותן וחומרתן

- ◆ מבוא למסכת מועד קטן
- ◆ חמשה סוגי היתרים יש בחול המועד
- ◆ מקור איסור מלאכה בחול המועד
- ◆ מסכת "משקין", "מו עד קטן", "מסכת אבל"

### מבוא למסכת מועד קטן

השבוע פותחים לומדי הדף היומי בלימוד מסכת "מועד קטן". "חול המועד", כשמו כן הוא - חולו של מועד, יום חול, שאינו אסור בעשיית מלאכה כבשבת וחו, לפי שהותר לעשות בו מלאכות שונות לפי הצורך.

**חמשה סוגי היתרים יש בחול המועד:** א. מלאכה לצורך המועד [צורך אוכל-נפש, אף מעשה אומן, יתר צרכי המועד, דווקא מעשה הדיוט - ראה "שולחן ערוך" או"ח סימנים תק"מ - תקמ"א]. ב. מלאכת דבר האבד, כגון, השקאת שדה העלולה להתקלקל אם לא ישקוה. ג. מלאכה לצורך פרנסה לאדם שאלמלא שיעבוד בחול המועד, לא יהא לו מה לאכול. ד. מלאכות לצורך הרבים, כגון, תיקון דרכים. ה. מעשה הדיוט, כגון, תיקון בגד על ידי מי שאינו מומחה בתפירה ("משנה ברורה" סימן תק"ל ס"ק א').

**מקור איסור מלאכה בחול המועד:** מקור איסור עשיית מלאכה בחול המועד שנוי במחלוקת גדולה בין הראשונים. יש הסוברים כי מן התורה הוא, ויש הסוברים כי חכמים אסרו זאת, כפי שיבואר בהרחבה במאמר הבא. אך לכל השיטות יש קדושה בימים אלה שנקראו בתורה "מקרא קדש", כפי שכתב הרמב"ם (הלכות יו"ט פרק ז הלכה א'): "יש חיוב לכבד ימים אלה במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, שלא ינהג בהן כימות החול" ("משנה ברורה" שם, ועיי"ש בשער הציון ס"ק ד). יש לציין, כי ה"כלבו" הוכיח מהירושלמי, כי בחול המועד "איסור גדול בשחוק יותר ממלאכה, שכונתה ה' יתברך בנתנית המועד היתה כדי להדבק ביראתו ואהבתו ולעסוק בתורתו התמימה" (הובא ב"משנה ברורה" שם ס"ק ב).

**מסכת "משקין", "מועד קטן", "מסכת אבל":** בפי הגאונים והראשונים, מסכתנו מכונה "מסכת משקין", על שם המילה הראשונה במסכת, "משקין בית השלחין" (ראה באוצר הגאונים, ר"ף מגילה כב, ב, רבינו חננאל שבת קכה, ב, רמב"ן יבמות סא, א, ועוד). מעניין לציין, כי בשל העדר ידיעה בסיסית זו, טרח מדפיס דקדקן לתקן ולמחוק בפירוש הר"ן על מסכת ביצה (ט/א ד"ה "מיהו") את המילה "משקין" וכתב במקומה "מועד קטן", מתוך הנחה כי טעות הדבר...

במהלך השנים נשתכח השם "משקין" ונשתקע השם "מועד קטן" בפי כל. הכינוי "מועד קטן" בא על שם שמסכתנו עוסקת בדיני חול המועד, שהוא מועד 'קטן' ביחס לימים טובים, בכך שדינו ואיסוריו קלים. היו שכינו את מסכתנו "מסכת אבל", מפני שכלולים בה גם דיני אבלות רבים.

### שלשה פרקים במסכתנו.

המסכת פותחת בדיני עבודות שונות, בשדה, בגינה ובבית, האסורות בחול המועד, כמו גם בדיני נישואין בחול המועד. בפרק השני נידונים דיני מלאכה בחול המועד, וכן דינו של האבל בחול המועד, ועוד. הפרק השלישי, "ואלו מגלחין", פותח בדיני תספורת, כיבוס, כתיבה ועשיית תפילין ומזוזות בחול המועד, וממשיך בדיני קבורה ואבלות בימים אלה. אגב העיסוק בדיני

### דבר העורך

#### משלוח מנות במחנה מאוט הואזן

לרגל סיום מסכת מגילה, לפניכם מכתב מרגש שהתקבל עם תחילת לימוד המסכת.

ב"ה כ"א שבט התשס"ז.

לכבוד מערכת "מאורות הדף היומי".

בס"ד ובשע"ט התחלנו כבר ללמוד את מסכת מגילה. ירשה לי להביא לכם סיפור מתקופת השואה, שיש לו קשר למסכת מגילה, בה לומדים על מצוות משלוח מנות. במחנה החולים של מאוט הואזן, בחורף התש"ה, הייתי בתקופה מסוימת בשכונתו של הר"ר פנחס, בן הר"ר הלל וויינברגר, הראב"ד של קהילת זונאסערדאהעלי בסלובקיה.

בוקר אחד אמר לי ר' פנחס "פורים היום!" והתחיל לקרוא בעל פה קטעים ממגילת אסתר. אחר כך, כשהביאו את מנת הנוזל העכור שנקרא מרק, אמר לי שוב ר' פנחס, "היום פורים!" והושיט לי כף מרק ואמר "זה משלוח מנות שלי... אמרת לו, מה אני יכול לתת לך משלוח מנות? אז אמר לי ר' פנחס "אם אתה רוצה, תן לי כף מרק משלך".

בחקירה ובברכה יצחק גרשוני

משהתחלנו במכתב שהגיע למערכת, נדפדף בקלסר המכתבים ונקרא אחדים מן המרתקים שבהם.

#### דף היומי מתחת לפנס הרחוב

בעיר אופקים מתקיים מידי יום שיעור דף יומי בשעה



#### עילוי נשמת

מרת **רבקה (אריקה) יעקובסון** ע"ה  
ב"ר יהודה ז"ל  
נלב"ע י"ט אדר תשס"ד  
ת.נ.צ.ב.ה.  
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

#### עילוי נשמת

מרת **בת ציון גנץ** ע"ה  
בת הגאון רבי זוסמן ריגר זצ"ל  
נלב"ע כ"ו אדר תשנ"ו  
ת.נ.צ.ב.ה.  
הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר מוטי גנץ ומשפחתו שיחיו - הרצליה פיתוח

#### עילוי נשמת

מרת **שפרה בן דוד** ע"ה  
בת הרב משה ורבקה כהן מלהיוף ז"ל  
נלב"ע ליל ש"ק כ"ה אדר א' תשנ"ה  
ת.נ.צ.ב.ה.  
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת  
הר"ר **משה שמחה רובנר** ז"ל בן יבדלחט"א ר' דוד וזהבה הי"ו  
נלב"ע כ"ג אדר א' תשמ"ט ת.נ.צ.ב.ה.  
הונצחה ע"י ידידנו הר"ר **דוד ומרת זהבה רובנר** שיחיו - פתח תקוה





הקבורה והאבלות בחול המועד, ועקב הדמיון הרב בין איסורי חול המועד לאיסורי אבל - דנה המסכת בהרחבה בדיני קבורה ואבלות, ופרק זה הוא המקור לעיקרי דיני האבלות ומנהגיה.

**סדר המסכת:** לפי הסדר המצוי בידינו כיום, מסכת מועד קטן ממוקמת לפני מסכת חגיגה, המסיימת את סדר מועד. ברם, לפי דעות שונות מסכת מועד קטן ממוקמת אחר מסכת חגיגה, ואף טעם לדבר, מפני שהמסכת הפותחת את סדר נשים, היא מסכת יבמות העוסקת ב"פורענות" - מות אדם בלא זרע, ולפיכך סמכו את מסכת מועד קטן העוסקת בדיני אבלות, למסכת יבמות (ראה על כך בתוספות בסוף המסכת כח/ב ד"ה "בלע המוות"). כך כותבים בעלי התוספות (שם): **"דמועד קטן הוא סוף סדר מועד"**.

### הלכות חול המועד - מהותן וחומרן

דיני חול המועד אינם פשוטים כל עיקר. כך מעידה מסכתנו עצמה באמרה (להלן יב/ב): "שהן עקורות, ואין למידות זו מזו". הלכות אלו ייחודיות הן, כפי שמסביר רש"י, שהן כאשה עקרה שאין לה וולד. כלומר, אי אפשר ללמוד מהן הלכות נוספות.

גדולי הפוסקים לדורותיהם, ביטאו קושי זה איש איש בלשונו. הראשונים נקטו בלשון הגמרא "שהן עקורות", ובדורות מאוחרים יותר התבטא ה"יוסף אומץ" (סימן תתל"ג) "דינים דחול המועד נפישים, אין לעמוד על עקרם אם לא בדקדוק גדול, כי חילוקיהם תלויים בשערה". בעל "מעדני יום טוב" כותב בהקדמתו להלכות חול המועד: "מועטים המה היודעים ובקיאים בהם...". בספר "פלא יועץ" (ערך חול המועד) מתבטא בזו הלשון: "ויחרד האיש וילפת... הלכות חול המועד - רבים עברו מחמת שהותר איזה מלאכות יותר מיום טוב, נעשו כל המלאכות כהיתר... והאיש הירא לנפשו ידרוש מעל הספר או מפי סופרים, איזו מלאכה אסורה ואיזו מותרת".

כמעט אין בנמצא מקבץ כה גדול של דינים, הלכות ואיסורים, כדיני חול המועד, שעל מקורם נטושה מחלוקת כה קוטבית בין גדולי הראשונים.

שורש הדיון נפתח דווקא במסכת חגיגה (יח/א), בה מביאה הגמרא ברייתות המצטטות פסוקים המהווים מקור לאיסור מלאכה בחול המועד - משמע, כי איסור מלאכה בחול המועד הוא מן התורה. מאידך, הגמרא שם מסכמת לגבי דיני חול המועד: "מסרן הכתוב... לחכמים, לומר לך... אי זו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת" - משמע, שחכמים הם שקבעו את איסורי חול המועד. מכאן התפצלו שלש שיטות עיקריות בין הראשונים, כפי שמסדר את הדברים ה"ביאור הלכה" (סימן תק"ל) ועיין ב"מנחת חינוך" מצווה שכ"א).

**איסור דאורייתא:** בעלי התוספות (חגיגה שם, ד"ה "חול") מוכיחים בדעת הרשב"ם, כי איסור מלאכה בחול המועד מן התורה הוא, וכן מוכח גם מדברי רש"י. הטור (או"ח סימן תקל"ו) כותב, כי זו גם שיטת הר"ף (וראה ב"ביאור הלכה" שם, שהביא ראשונים נוספים). לדעתם, דברי הגמרא שהלכות חול המועד מסורים לחכמים, היינו: התורה מסרה ביד חכמים לקבוע אלו מלאכות אסורות, כפי שמטעים ה"חינוך" (מצווה שכ"ג): "ואחר שהדבר מסור בידם, שלא אסרה תורה אלא במה שאמרו, הם חילקו מלאכות כפי רצונם ודעתם. ונמצא שכל מלאכה שאסרה - אסור לנו מדאורייתא, ואשר התיירו - גם כן מותר לנו מן התורה, כי בידם נמסר איסור זה".

**איסור מדרבנן:** לעומתם, רבים מן הראשונים, בראשם הרמב"ם (הלכות יום טוב פרק ז' הלכה א'), סבורים כי איסור מלאכה בחול המועד הוא מתקנת חכמים בלבד, ואילו הפסוקים שהביאו הברייתות אינם אלא אסמכתא וסמך לתקנת חכמים.

מה טעם ראו חכמים לאסור מלאכה בחול המועד? הרמב"ם (שם) מנמק: "הואיל ונקרא 'מקרא קודש', והרי הוא זמן חגיגה במקדש, אסור בעשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהם קדושה כלל".

**חלק מדאורייתא וחלק מדרבנן:** הרמב"ן "הטיל פשרה" בין השיטות, כלשונו של ה"מגיד משנה" (שם). לדעתו, מן התורה נאסרה עשיית כל מלאכה שאינה "לצורך המועד" ואינה "דבר האבד", אך מלאכות שהן "צורך המועד", או "דבר האבד" מותר לעשות בכל צורה, הן מעשה אומן ואף אם כרוכות בטרחה מרובה. וחכמים אסרו מלאכת אומן, אפילו כשהיא לצורך המועד, או שיש בה טרחה יתירה, אפילו שהיא דבר האבד.

ההשלכה ההלכתית העולה ממחלוקת זו, אם במקרה של ספק יש להחמיר, כי ספק דאורייתא לחומרא, או שמא ניתן להקל, כי ספק דרבנן לקולא (ראה "ביאור הלכה" שם).

**"הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו טוב":** מעניין לציין, כי קיים נידון אם בחול המועד יש לומר בברכת המזון "הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו טוב". בעל "ערך השולחן" (סימן קפ"ח אות ה', הובא ב"שדי חמד" ח"ט עמוד 31) כותב, כי הדבר תלוי במחלוקת היסודית, אם איסורי חול המועד מן התורה הם, או רק מדרבנן - רק אם המלאכה אסורה מן התורה, חול המועד קרוי "יום טוב".

ראוי לחתום בדברי הגמרא (פסחים קיח/א): "כל המבזה את המועדות, כאילו עובד עבודה זרה". הרשב"ם (שם) מפרש, שכוונת הגמרא לעושה מלאכה בחול המועד. החיד"א ("שמחת הרגל" על מגילת רות, בדרשות על חג הסוכות שבסוף הספר סוף פרק ג) כותב: "אשרי אדם שומע דברי חכמים, ותדיר הוא שואל מהחכם על כל דבר שיסתפק לו וכו' בחול המועד בעניין מלאכה ילך אצל חכם ויעשה כהוראתו לבל יאבד עולמו".

חמש בבוקר.

**בוקר** אחד הגענו לבית הכנסת, לחצנו על מתג החשמל, וכלום. היה זה אחר לילה רצוף בגשמים, וכלל הנראה נגרם קצר במערכת החשמל.

**נדברנו** בינינו להמתין לאחד ממשתתפי השיעור, בעל רכב, שבכל יום אנו נוסעים עמו לאחר השיעור להתפלל וותיקין, והיום ניסע עמו לאותו בית כנסת כבר לפני השיעור ונקיים בו את השיעור.

**עמדנו** בחוץ והמתנו לו, ומגיד השיעור, הרב איתמר גולד שליט"א, אמר: "חבל על כל דקה". הוא ירד לבית הכנסת החשוך, חזר עם גמרא ונעמדנו תחת פנס רחוב והתחלנו ללמוד בקור.

**הלימוד** התקדם שורה אחר שורה, וכבר גמרנו עמוד גמרא ובעל הרכב עדיין לא הגיע. אחרי שהספקנו עמוד וחצי - הגיע בעל הרכב. החלטנו לסיים את השיעור תחת הפנס, ולא להפסיק אותו באמצע.

אין לתאר את ההרגשה הנפלאה שדפקה בנו במהלך השיעור. בלי קירות, רוחות וקור. חושך מסיבי. אבל ה"דף היומי"... מי צריך משהו אחר כשיש אותו.

בברכה

אחד ממשתתפי השיעור

## אתה אף פעם לא תלמד את הדף היומי!

מע"כ מערכת "מאורות הדף היומי".

**בתוך** רבבות קוראי עלון "מאורות הדף היומי", הנני מתענג ומתמוגג מידי שבת בשבתו על כל שורה ושורה מן העלון, מתחילתו ועד סופו. אלפי תודות לכם.

**לאות** הכרת הטוב הנני לתרום סיפור קטן אך מאלף ובעל לקח רב, אשר למיטב ידיעתי טרם פורסם בבמה אחרת, ויתכן שאני המקור היחיד לסיפור ששמעתי אישית מבעל המעשה עצמו.

**ובכן,** בעיר מונטריאול התגורר יהודי זקן, תלמיד חכם חשוב, בר אוריין משכמו ומעלה, שהיה אהוד על כל תושבי העיר, ושמו הרב מרדכי קסלר ע"ה. זה היה לפני שלושים שנה, כאשר לימוד הדף היומי לא רווח כל כך, כל מכיריו של ר' מרדכי ידעו על נוהג מיוחד הקבוע בסדר יומו: הוא היה לומד את הדף היומי בעיון; גמרא, רש"י, תוספות ורא"ש. הוא הקדיש לכך שעות רבות מידי יום, עד שאמרו הבריות שרבי מרדכי והדף היומי חד המה.

**כאשר** הייתי פוגש בו ברחוב ושואל אותו: "ר' מרדכי, מה שלום כבודו?" היה מבטי בי בעיני הטובות, מרים את גבות עיניו ופולט באנחה: "אני בעל חוב גדול", ומיד היה מפרט: "שלושה דפי גמרא", ולפעמים היה חובו מצטבר אף לסכום של ארבעה עשר דפים, שעליו להשלים... ככה היה ר' מרדכי. כל חייו סובבו סביב הציר הזה ששמו 'דף היומי'.

**בהזדמנות** פז אחת, סיפר לי רבי מרדכי כיצד ומתי הגיע לידי דביקות כזאת בדף היומי - וזוהי עיקר מטרת כתיבתי כעת.

כה סיפר לי:

**אחר** נישואי התגוררתי בעיר וינה, בירת אוסטריה. בעיר גדולה לאלוקים זו דר גם הגאון הגדול ר' פישל אריק זצ"ל - אחיו של הגאון הנודע רבי מאיר אריק זצ"ל רבה של טורנה בגליציה.

**יום** אחד, גלגלתי שיחה ארוכה עם הג"ר פישל, ובתוך הדברים הציע לי בדברים של טעם, לקבוע לי סדר לימוד של ה"דף היומי", אך בעיון. הוא הסביר לי את התועלת שייצא לי מזה, ודבריו הנאמרים בתבונה והשכל שכנעו אותי לקיים את עצתו הטובה.

**למחרת** היום פגש בי רבי פישל שוב, והוא שאל אותי לפי-תומו, אם כבר התחלתי בלימוד הדף היומי, כפי שנדברנו ביום אתמול. ענית בשלילה, בנימוק כי אני ממתין עד סוף הסוגיה שנמצאים כעת בעיצומה, ומיד בהתחלת סוגייה או משנה או פרק חדש אצטרף תיכף עם לומדי הדף.

**ונבונה** של רבי פישל לא איחרה לבוא, והיא היתה תוקפת וחריפה כמחתך בבשר החי: "מרדכי, אתה אף פעם לא תלמד את הדף היומי!". הגאון זצ"ל הוסיף והטעים את דבריו: "אם זוהי הגישה שלך, להמתין עד עניין חדש, תמיד ימצא לך היצר הירודים והסברים שונים, נכונים יותר ונכונים פחות, עד שתצא נקי מכל... נקוט בידך כלל יסוד גדול זה: 'היום', תתחיל היום את סדר הלימוד, אפילו באמצע סוגייה, ואפילו באמצע קושיא או תירוץ".

**הדברים** חדרו עמוק עמוק ללבי, ומני אז ועד היום



דף ה/ב מוטב שירפו עליו תרומה וקדשים לפי שעה

**משרד חקירות בעקבות נוכלים המפיצים בשר טרפה**

מעשה שהיה כך היה. לבעל משרד חקירות נודע, כי סוחרי בשר מצליחים להטעות קצבים יראי שמים ומכשילים אותם במכירת נבלות וטרופות.

הדילמה בפניה עמד היתה קשה. מחד, לכאורה, עליו לפרסם מיד את הממצאים שבידיו, כדי שיהודים לא ייכשלו באכילת מאכלות אסורות. מאידך, החקירה היתה מצוייה בשלביה הראשונים והחוקרים עדיין לא הצליחו לעמוד על זהותם של הסוחרים הרמאים, אם כי ברור היה שהם מכשילים בעלי חנויות נוספות. אם יתפרסם הדבר ברבים כעת, הסוחרים הללו יעלמו מעיר זו כלעומת שבאו, ויכשילו יהודים במקומות אחרים. אך אם ימתנו זמן מה עד סיום החקירה, ניתן יהיה לזהותם ולמנוע את המכשול בשאר המקומות ובעתיד.

מה עושים?

הבה נלמד את גמרתנו.

בגמרתנו מבואר, כי אף על פי שיש לציין את מקום הקברים, כדי שההולכים עם תרומה לא יעברו מעל הקבר וכך תיטמא התרומה, ברם, אם קוברים כמות של כזית בשר בלבד, המתכלה במהרה, אין לציין את המקום. טעם הדבר: עדיף שייטמאו אי אלו טהרות, אם יעברו עמן על המקום בתקופת הזמן הקצר עד שיתכלה כזית הבשר, מאשר ייצינו את המקום, ולעולם, כל מי שיעבור עליו עם טהרות - יישרפם מפני שיחשוב שנטמאו, אך באמת לא נטמאו כי כזית הבשר כבר התכלה.

לכאורה, מכאן ניתן להניח יסוד, כי ראוי להמתין מעט עם פרסומו של מכשול, אף על פי שלעת עתה עלולים להכשל, אם על ידי כך מונעים מכשול לדורות.

הגרי"י זילברשטיין שליט"א סיפר, כי הציע את הדברים לפני הגאון רבי יוסף שלו אלישיב שליט"א, אשר דחה את ההשוואה בין המקרים, לאור הבחנה ברורה הקיימת ביניהם. שהנה, בגמרתנו אין מדובר על מכשול וודאי שיתרחש עד שכזית הבשר יתכלה, שהרי לא בטוח שאיש יעבור בדיוק מעליו. מדובר בחשש בלבד, ולכן הורו חכמים כי עדיף שתהא תקופה בה יש חשש למכשול, כדי למנוע מכשולות וודאיים בעתיד. אולם, במקרה של סוחרי הבשר, הן כל יום נכשלים יהודים באיסור וודאי, ואין כל היתר למנוע את פרסום הדבר כדי למנוע מכשולות עתידיים. רק אם קיים ספק ולא ברור שיהודים נכשלים ברכישת בשר מחנות זו, יש להמתין עם הפרסום כדי למנוע מכשולות במקומות אחרים.

דף ו/ב מאי אישות

**התנשמת נטולת העיניים**

בסוגייתנו אנו למדים שמותר לצוד את ה"אישות" בחול המועד ובשנת השמיטה. גמרתנו המבררת "אישות" זו מי היא, משיבה: "בריה שאין לה עיניים", והיא סומכת את דבריה בפסוק מתהלים (נח/ט): **כְּמוֹ שֶׁלָּלוּל תִּמְסֵ יְהִלְךָ, נִפְלֵ אֵשֶׁת בַּל חָזוּ שְׁמִשׁ** - האישות אינה רואה את השמש. זיהוייה של ה"אישות" שנוי במחלוקת בין הראשונים.

ראשונים רבים טוענים כי היא ה"תנשמת", אחד משמונת השרצים המטמאים, וכך כתב רש"י (תהלים שם): "והיא תנשמת דמתרגמינן אשותא. כך פירושוהו רבותינו". זו גם שיטת הראשונים במסכת כלים (פרק כ"א משנה ג, עיי"ש בפירוש הר"ש וברטנורא), ובסוגייתנו (ראה סיטה לתלמיד רבינו יחיאל, ופירוש ר"ש בן יתום).

הראשונים מתרגמים את האישות-תנשמת, כבעל חיים שבלשון זמנם נקרא "טלפא" (רש"י שם, ר"ן, מאירי ור"י מלוניל). ה"טלפא" היא בעל חיים הידוע בימינו בכינויו "חפרפרת". ואכן, בספר ישעיה (ב/כ) מפרש רש"י את הפסוק **לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַחֲפַר פְּרוֹת**, כי היו משתחווים לגילולים בדמות חפרפרת, שהיא מין שרץ החופר בארץ ושמו "טלפ"ש".

העובדה האומרת דרשני היא, הן לחפרפרת יש עיניים! ואילו גמרתנו אומרת שה"אישות" היא "בריה שאין לה עיניים". הא כיצד? בעל "תפארת ישראל" (במבוא לטהרות, יבקש דעת אות י"ג) כתב, כי כוונת הגמרא שעיינו זעירות, אך לא שהוא נטול עיניים.

לימים נטל על עצמו רבי יהוסף שוורץ, בעל "תבואות הארץ" לברר את הנושא, אחר ששמע כי בין החוקרים יש שמזלזלים בחז"ל, שלא ידעו את טבע הברואים. הוא בדק וחקר ומצא, כי אכן לכל החפרפרות עיניים זעירות המכוסות בשער עד שכמעט אינן נראות, ושנים היה שרוי בצער על כך, כלשונו: "וה' יודע ששנים הרבה הייתי בצער על הדבר הזה, כי לא ידעתי להשיב לאנשים, כי לא יכולתי להכחיש המציאות". לימים הוא עלה לארץ ישראל וגילה מין דומה, המכונה כיום "חולד", והוא אכן נטול עיניים! מיד שיגר את תגליתו לחוץ לארץ, אל חוקרי זאולוגיה, וכיום הדבר ידוע ומוסכם גם בקהילת החוקרים. בעל "תבואות הארץ" מבאר, שחז"ל כיוונו לבריה זו שניזונה משורשי האילנות והזרעים, לעומת החפרפרת שמאכלה תולעים וחרקים, ואינה מזיקה לאילנות (ראה מקבציאל שנה ב' גליון ב' עמוד פ"ו, לגבי מה שכתבו התוספות בשם הירושלמי, שהיא "חולדה", ראה שם עמוד פ"ה הערה 41).

על טבעה של ברייה זו כותב בעל ספר "חסידים" (סימן תקפ"ט), כי הקב"ה ברחמיו בראה נטולת עיניים, מפני שמאכלה מצוי בתוככי החולות ובעמקי האדמה, ואם היה בעל עיניים, היה חודר אליהן עפר והיה ניזוק ("שיחת חולין", עמוד תקנ"ט).

אני זבק בדף היומי. זה לי למעלה מארבעים שנה שהספקתי לסיים את הש"ס בעיון הרבה פעמים. תודתנו להר"ר וועלוול שמעלצר הי"ו, שסייע לאימות הסיפור.

**לא נרדמתי בלילה**

המקום כבר זוחק, אך עוד מכתב אחד. לכבוד "מאורות הדף היומי" ברצוני לפרסם סיפור בעלון, על מקרה שהיה בשיעור.

אי שם, בקצה העיר בת-ים, סמוך לשפת הים, מתקיים שיעור הדף היומי מידי יום ביומו. אהבת התורה של משתתפי השיעור מעוררת פלאים, וכך ביום מן הימים בסיום השיעור הבאתי שאלה שנידונה בעלון מאורות הדף היומי, שתשובתה טמונה בנושא של הדף שנלמד באותו יום. חברי השיעור ביקשו שאתן להם להתייגע לבד על השאלה. למחרת בשיעור קם אחד הלומדים ואמר: "עליתי על יצועי, אך לא הייתי מסוגל להירדם בלילה השאלה. קמתי באמצע הלילה והתחלתי ללמוד, לסגן ולברור, כדי לעמוד על התשובה".

לאחר דבריו הוצאנו את העלון ולמדנו בתוכו את הנושא בהרחבה. **אשריכם ישראל!**

יישר כח לכל משפחת מאורות הדף היומי, ובמיוחד לעומד בראשה, הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א. על הקשר העקבי עם מגידי השיעורים והסיוע בחומרי העזר ויתר הדברים.

החותר בברכה והצלחה  
מגידי שיעור, מרדכי צייזל  
בית הכנסת גיבורי ישראל  
בת-ים

המעוניין לזכות את הרבים  
בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת  
שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,  
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,  
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.  
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93  
mendelson@meorot.co.il

**בברכת התורה העורך**

**פנינים**

**סודו של הגר"א**

סיפר הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל: אחד מנכדי הגר"א קבע מושבו בעיר וורשא. פעם שאלו אחד מגדולי העיר: במה היה כוחו של הגר"א גדול? השיב לו: אציע לפניך קושיה אחת שנשאל בילדותו ומה שהשיב עליה, ובכך תמצא תשובה לשאלתך.

**מדוע**, נשאל הגר"א, בתחילת מסכת מגילה נאמר: "מגילה נקראת ב"לא ב"ב... לא פחות ולא יותר" ואילו במסכת שבת (קלז/א), המשנה מפרטת את ימי המילה: "קטן נימול לשמנה ולתשעה ולעשרה ולאחד עשר ולשנים עשר", אך אינה מוסיפה "לא פחות ולא יותר"? מדוע?

- **המתן**, הפסיקו הגאון הורשאי, ואנסה כוחי בשאלה זו. ומיד פתח בפלפול עמוק ליישב את השאלה.

- **לא** כך ענה סבי, אמר הנכד.

- **אם** כן, המתן לי שלושה ימים ואנסה כוחי ביישוב אחר.

**אחר** שלושה ימים שב ועמו פלפול עצום עוד יותר, עד שנכד הגר"א הנרגש נשקו על ראשו, ברם, הוסיף, אין זה התינוץ.

- **נו**, ומה יישב סבכם?

- **סבי** ענה כי גם במשנה במסכת שבת נאמר "לא פחות ולא יותר"...

**זהו**, סוד הדבר... ("פניני רבנו יחזקאל").

דף ה/א וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון וקנה בליבו ציון

פירש בעל "ילקוט הגרשוני" דרך רמו: **באותו** עצם אדם ויתבונן באחרית כל אנוש, הרי זה יבנה אצלו בליבו ציון, לבל יחטא... (ילקוטי בתר לקוטי).



דף ה/א צריך להודיע עצרו לרבים

## עד כמה צריך המצורע להתבודד?

גמרתנו עוסקת בהרחבה בדיני המצורע, בין היתר בדיני הרחקה.

התורה קובעת לגבי המצורע (ויקרא יג/מו): "כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הִנָּגַע בוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבֹו". בתקופת שהות בני ישראל במדבר סיני, היה המצורע מורחק משלשת המחנות; מחנה כהונה, מחנה לווייה ומחנה ישראל, ובארץ ישראל הרי הוא מורחק מחוץ לעיר. בגמרתנו מבואר, כי כדי לא להשבית את שמחת החג, אין הכהנים בודקים נגעי צרעת במועד, כדי שלא ייאלצו להכריז עליהם "טמא" והמצורעים יורחקו אל מחוץ לעיר, בדד.

בעיר שאינה מוקפת חומה, אין מצוות שילוח כלל, והמצורע יכול להישאר בתוך העיר. מכאן עולה, לכאורה, כי בערים אלו אין מנועים הכהנים לבדוק נגעים במועד, שהרי המצורע ישאר בחברת בני אדם. ברם, העובדה היא, כי במשניות ובתלמוד אין איזכור להלכה זו!

הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין זצ"ל, בעל "ערוך השולחן", חיבר גם את "ערוך השולחן העתיד", בו כלל הלכות שאינן נוהגות בזמן הזה, ביניהן הלכות נגעים. בהלכות אלו הוא מבליע חידוש עצום, כי גם בעיר שאינה מוקפת חומה, חובה על המצורע להתבודד ולא להתערב עם אנשים. לאור דבריו עולה, כי גם בעיר שאינה מוקפת חומה, על הכהנים להמנע מלראות נגעים במועד, כדי שלא יישבו בדד.

דיון מעניין מובא בפוסקים על אודות חובת "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", בהתייחס לפסוק (מלכים ב, א/ז) "וארבעה אנשים היו מצורעים", הפותח את הפטרת פרשת מצורע. העיר ממנה הוצאו מצורעים אלה חוצה, היא שומרון, כמסופר שם בבבלי. מאחר ששומרון היא עיר שנסודה ונבנתה על ידי עמרי, אבי אחאב, הרי שלא היתה מוקפת חומה בימות יהושע בן נון. מדוע, איפוא, שולחו המצורעים החוצה?

יש שכתבו, כי לדעת הרמב"ם מכל עיר המוקפת חומה, גם שלא מימות יהושע בן נון, על המצורעים להשתלח הימנה (הכתב והקבלה ויקרא יד/מ, וכ"כ רב"צ הופמן בפירושו לויקרא יג/מו, בהערה). ברם, רוב הראשונים נוקטים, כי המדובר דווקא בערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון ("ר"ש ורע"ב ורא"ש בכלים א/ז, רמב"ם ותוס' ערכין לב/ב, ר"ש" מגילה יב/ו ושבועות טז/א, ועי' גם מ"מ בית הבחירה ז/א).

קושייה זו, של שילוח המצורעים מן העיר שומרון, הטרידה את גדולי הדורות. לדעת הגאון רבי עקיבא איגר (תוס' רעק"א למשניות כלים סם), על כרחנו יש לומר, כי עמרי לא בנה את שומרון אלא אך חיצה וביססה.

בעל ה"ערוך לנר" (בשורת "בנין ציון" ח"ב סימן ס) חולק על כך, הן בגמרא נאמר כי עמרי הוסיף כרך בארץ ישראל, ואי אפשר לומר כן על עיר מוקפת חומה מימים ימימה!

לדעתו ולדעת בעל ה"אור שמח" (במשך חכמה, סוף מצורע), לא היתה הוצאתם של ארבעת המצורעים הללו מפני דין תורה לשלחם מן העיר, הם אכן לא היו זקוקים להשתלח, אלא שמלכי ישראל שמלכו בשומרון, חפצו להעניק לה מעמד זהה לירושלים - בה מלכו מלכי יהודה - ולפיכך נהגו בה בקדושה; הנהגה חסרת רקע הלכתי.

מעניין לציין כי רבי יהונתן אייבשיץ שאף הוא תמה על הרחקתם של המצורעים מחוץ לעיר, מיישב זאת בכך שצרעתם לא היתה הצרעת של התורה, שהיא עניין סגולי ורוחני בלבד, ללא משמעות רפואית, אלא הם חלו במחלת הצרעת ולפיכך הוצאו החוצה כדי שלא להדביק אחרים. יש שהוכיחו זאת מכך שכיוון שעל המצורע לשבת בדד, כיצד דיברו ארבעת המצורעים זה עם זה?... על כרחך שלא היו מצורעים במובן ההלכתי אלא במובן הרפואי ("מרגליות היס" סנהדרין קז/ב אות ט"ו).

אולם, אף אם נאמר כדברי בעל "ערוך השולחן", כי יש חובה לכל מצורע לשבת בדד, ולא רק לצאת מעיר המוקפת חומה, עדיין יתכן כי ממצורעים אחרים אינו צריך להתרחק. אכן, הגאון הרואצ'ובי ("בצפנת פענח" על התורה תזריע יג/מו) דן רבות האם חובת "בדד ישב" עושה את המצורע כמנודה והוא אסור בישיבה עם מצורעים אחרים, והוא מביא ראיות שאין איסור בדבר.

**מטרת ביקור חולים**  
בנדרים (מ/א) נאמר, שאין לבקר את החולה בשעה שאין חוליו ניכר כל כך, לפי שאז לא יתפללו עליו המבקרים.

**למדנו מכאן**, כותב הרמב"ם בספרו תורת האדם (שער המיחוש), כי מטרת בקור חולים גם בכדי שיתפללו עליו, כאמור כאן בגמרא שיש לאדם להודיע עצרו לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים. "הלכך", הוא מסיים, "המבקר את החולה ולא ביקש עליו רחמים - לא קיים מצווה!"

דף ה/א כל השם אורחותיו... זוכה ורואה...

**השם גם אורחותיו**  
'אורח' דווקא. בזוהר נאמר, שדרך משמעה דרך כבושה, ואורח הוא נתיב של עראי. מי שלא רק דרכיו הקבועות אלא גם אורחות העראי שלו מדוקדקים בתכלית, הוא זה שיזכה לראות בישועת ה'... ("מראית העין").

דף ה/א כל השם אורחותיו - זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה

**דרך כנגד דרך**  
בספרים הקדושים כתוב, שלעולם הבא מניחים את הנשמה לילך בנתיבים בהם רק דרך אחת מובילה לגן עדן. עליה לתעות ולטעות עד שהיא מגיעה.  
**השם** אורחותיו בעולם הזה, מראים לו מיד את הדרך הנכונה... (חפץ חיים, נ"ך עמוד ס"ו).

לעילוי נשמת  
הר"ר **יצחק אייזיק ארדינסט** ז"ל  
ב"ר אהרן אבא ז"ל  
נלב"ע כ"ג אדר תשנ"ו  
ת.נ.צ.ב.ה.  
הונצח ע"י בנותיו **רות פרימית פיגלין** וב"ב  
**וחיה יחזקאלה גדנסקי** וב"ב

לעילוי נשמת  
הר"ר **ישראל מרגלית** ז"ל  
ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע כ"ב אדר א' תשס"ה  
ת.נ.צ.ב.ה.  
הונצח ע"י ידידיו הר"ר יעקב  
מרגלית ומשפ' שיחיו - פרדס חנה

לעילוי נשמת  
הר"ר **אנג'לו מרדכי** ז"ל  
ב"ר כלמנטה ז"ל נלב"ע כ"ז אדר תשמ"ו  
ת.נ.צ.ב.ה.  
הונצח ע"י משפחתו - רומא

**מאורות הדף היומי**  
משרד ראשי:  
רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)  
Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL  
ת.ד. 471 בני-ברק  
טל: 03-5775333  
פקס: 03-7601020  
E-mail: meorot@meorot.co.il  
למוניים, תרומות והנצחות ובכל עניין  
ניתן לפנות לטל: 03-6160657

**הקדם והנצח את נשמת יקירך ז"ל**  
שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:  
**אייר-סיון-תמוז-אב-אלול**  
בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד"  
בהוצאת מאורות הדף היומי  
עשרות אלפי גמורות מודפסות ותלמודות לעילוי הנשמה המונצחות במסגרת הגמרא  
לפרטים והרשמות: (שי)  
טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020